

ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКСПЕРТНИХ МЕТОДІВ ОЦІНКИ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Для формування достовірної інформації у сфері обліку нематеріальних активів (далі НМА) і відображення їх у фінансовій звітності ключове місце займає об'єктивна і науково обґрунтована їх оцінка. Тому виникає необхідність у глибокому вивченні методів оцінки з метою об'єктивного встановлення вартості підприємства.

Залежно від мети проведення оцінки вона поділяється на експертну і бухгалтерську. Регулювання експертної і бухгалтерської оцінок НМА стандартизовано на відповідних рівнях. Стандартизацію експертної оцінки НМА на Міжнародному рівні проводить Міжнародний комітет по стандартах оцінки майна (МКСМ) (англ. IVSC) і розробляє Міжнародні стандарти оцінки (International Valuation Standards). Українське товариство оцінювачів (УТО) розробляє Українські Національні стандарти оцінки. Проведено порівняння основних міжнародних і національних нормативно-правових документів експертної оцінки, до яких віднесено Міжнародний стандарт оцінки (МСО) 210 “Нематеріальні активи” і НС № 4 “Оцінка майнових прав інтелектуальної власності”. В цих стандартах для експертної оцінки майнових прав інтелектуальної власності застосовують витратний, доходний і порівняльний підходи (табл. 1, 2).

Доходний підхід полягає в тому, що вартість НМА визначається на основі приведеної вартості доходів, грошових потоків або економії на витратах, що виникає від використання НМА. Витратний підхід використовується в основному для внутрішньо створених НМА, які не мають ідентифікованих джерел доходу. При застосуванні цього підходу розраховуються витрати на заміщення аналогічних активів або аналогічних послуг, які мають порівняний потенціал або корисність. Порівняльний підхід полягає у визначенні вартості НМА на основі ринкових даних, наприклад, (ціни) пропозиції або попиту в угодах з ідентичними або схожими активами [2]. Також, загалом в Міжнародних стандартах оцінки – 2017 рекомендується використовувати ширше коло методів, але саме для оцінки НМА виокремлено низку методів згрупованих в табл. 1.

Таблиця 1

**Методичні підходи і методи оцінки НМА відповідно до
МСО 210 “Нематеріальні активи” – 2017 [2]**

Підходи до оцінки	Основні методи оцінки
Доходний	1. Метод надлишкового доходу:
	– метод багаторазового надлишкового доходу (multi-period excess earnings method (MPEEM));
	– метод одноперіодного надлишкового доходу (single period excess earnings method);
	– метод капіталізованого надлишкового доходу або метод формули (capitalised excess earnings method or the “formula” method)
	2. Метод звільнення від роялті (relief from royalty method)
3. Метод переваги у прибутках (premium profits method) або з – і – без метод (with-and-without method)	
	4. Метод “зеленого поля” (greenfield method)
	5. Метод дистриб'ютора (distributor method) або дизагрегований метод (disaggregated method)
Витратний	Метод замісної вартості (replacement cost method)
	Метод вартості відтворення (reproduction cost method)
Ринковий (порівняльний)	Метод орієнтовних транзакцій (guideline transactions method)
	Метод публічної компанії (public company method)

Інформація, яка наведена в таблицях 1 і 2 свідчить, що найбільші відмінності відмічено в методах оцінки, які розкриті в частині доходного підходу. В МСО 210, на відміну від НС № 4 ширше представлені

варіанти методів доходного підходу. В цьому стандарті метод надлишкового доходу розкривається через застосування прогнозування грошових потоків за один період, або з використанням грошових потоків за декілька періодів. В МСО 210 при застосуванні доходного підходу рекомендовано використовувати метод звільнення від роялті, а в НС № 4 метод роялті.

Таблиця 2

Методичні підходи і методи оцінки майнових прав інтелектуальної власності відповідно до НС № 4 “Оцінка майнових прав інтелектуальної власності” [1]

Підходи до оцінки	Основні методи оцінки
Доходний	Метод непрямої капіталізації (дисконтування грошового потоку) і метод прямої капіталізації доходу, які включають:
	– метод переваги у прибутку;
	– метод розподілу прибутків;
	– метод додаткового прибутку;
	– метод роялті
Витратний	Метод прямого відтворення
	Метод заміщення
Порівняльний	Метод порівняння цін на ринку продажу (пропонування) на подібні об’єкти
Поєднання доходного, витратного і порівняльного підходів	Метод залишку

В МСО 210 наведені метод “зеленого поля” і метод “дистриб’ютора” на відміну від НС № 4. В НС № 4 додатково розкрито метод розподілу прибутків і метод додаткового прибутку. Стосовно витратного підходу, то в МСО 210 і в НС № 4 наведені аналогічні методи (вартості відтворення і прямого відтворення), які різняться між собою. При першому методі витрати розраховують шляхом відтворення копії активу, а при другому – вони пов’язані із створенням (розробленням) або придбанням на дату оцінки майнових прав інтелектуальної власності. Ринковий (порівняльний) підхід у МСО 210 додатково ще включає “метод публічної компанії”, що може застосовуватися до цінних паперів на основі прав умовної вартості. Решта методів, які наведено МСО 210 і НС № 4 є аналогічними і рекомендовані до застосування у міжнародній і вітчизняній практиці. Є розбіжності між МСО 210 і НС № 4 щодо вживання назв вищезазначених методів і їх інтерпретації, що пов’язані з неточностями перекладу з англійської мови. Низка методів оцінки в МСО 210 ширша в зв’язку з більшим колом об’єктів НМА, які підлягають оцінці в порівнянні з НС № 4.

1. Про затвердження Національного стандарту № 4 “Оцінка майнових прав інтелектуальної власності”: постанова КМУ від 3.10.2007 р. №1185 [Електронний ресурс]. URL: <http://zakonl.rada.gov.ua/laws/show/1185-2007-n>. 2. International Valuation Standards 2017 [Електронний ресурс]. URL: <http://www.cas.org.cn/docs/2017-01/20170120142445588690.pdf>.